

Näytöt ja osaamisen arviointi

Näytöt ja osaamisen arviointi

Oppaan nimi
Voimaantulo

Näytöt ja osaamisen arviointi
29.11.2018

SISÄLTÖ

1. Näyttöjen suunnittelu ja järjestäminen.	1
1.1. Näyttöympäristöt.	2
1.2. Näyttöjen henkilökohtaistaminen.	3
2. Osaamisen osoittaminen.	5
3. Osaamisen arviointi.	6
3.1. Osaamisen arviointiasteikko.	6
3.2. Osaamisen arvioijat.	7
3.2.1. Arvioijien perehdyttäminen.	8
3.3. Arvioinnin mukauttaminen ja ammattitaitovaatimuksista tai osaamisvaatimuksista poikkeaminen.	9
3.4. Opiskelijan itsearviointi.	9
3.5. Arvioinnista päättäminen.	10
3.6. Arvioinnin uusiminen ja arvosanan korottaminen.	10
3.7. Arvioinnin tarkistaminen ja oikaisu.	10

1. Näyttöjen suunnittelu ja järjestäminen

Näytöt ovat osa tutkinnon järjestämistä ja suorittamista. Näytöllä tarkoitetaan toimintaa, jossa opiskelija osoittaa käytännön työtehtäviä tekemällä, miten hyvin hän on saavuttanut tutkinnon perusteissa määritellyn keskeisen ammattitaidon tai osaamisen. Näytössä opiskelija osoittaa osaamistaan. Valmentavan koulutuksen osien suorittamiseksi vaadittava osaaminen osoitetaan muulla tavoin kuin näytössä. Opiskelija voi osallistua näyttöön osaamisen hankkimistavasta riippumatta.

Näyttöjen suunnittelua ja toteuttamista ohjaavat ammatillisen koulutuksen säädökset ja tutkinnon perusteet. Näyttöjen suunnittelun yleiset periaatteet kirjataan koulutuksen järjestäjän **laadunhallintajärjestelmään** ja sen osana olevaan **osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmaan**. Suunnitelmaan kirjataan linjaukset ja menettelytavat siitä, miten koulutuksen järjestäjä toteuttaa osaamisen arviointiprosessiin liittyvät toimet.

Näyttöjen suunnittelua ja järjestämistä ohjaavat **ammattillisen koulutuksen säädökset**. Näyttöjen suunnittelusta ja henkilökohtaistamisesta säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017, luvut 5 ja 6) sekä ammatillisesta koulutuksesta annetussa asetuksessa (673/2017, 9 §).

Ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestäminen edellyttää opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää **tutkintojen ja koulutuksen järjestämislupaa**. Koulutuksen järjestäjällä on oikeus järjestää näyttöjä, arvioida osaamista ja antaa todistuksia vain järjestämisluvan mukaisiin tutkintoihin.

Järjestämisluvassa määrätään koulutuksen järjestäjän opetus- ja tutkintokielistä. Koulutuksen järjestäjän opetuskieli voi olla suomi, ruotsi tai saame. Järjestämisluvassa määrätyn opetuskielen lisäksi koulutuksen järjestäjä voi antaa opetusta toisella kotimaisella kielellä, saamenkielellä, romanikielellä, viittomakielellä tai vieraalla kielellä. Opiskelija voi suorittaa tutkinnon järjestämisluvassa määrätyllä tutkintokielellä. Näytöt suunnitellaan ja näytöissä opiskelija osoittaa osaamisensa koulutuksen järjestäjän tutkintokielen mukaisesti.

Näytöt suunnitellaan tutkinnon osittain ja niiden suunnittelussa ja toteuttamisessa on aina noudatettava **tutkinnon perusteissa** määriteltyjä ammattitaitovaatimuksia, osaamistavoitteita

ja ammattitaidon osoittamistapoja. Arvioitavan tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksiin tai osaamistavoitteisiin liittyvä osaaminen voidaan suunnitella osoitettavaksi yhdellä kertaa tai useassa näyttötilanteessa. Yhdessä näytössä voidaan myös osoittaa useaan tutkinnon osaan liittyvää osaamista. Suositeltavaa on, että ammatillisten perustutkintojen yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteet suunnitellaan osoitettaviksi ammatillisten tutkinnon osien näyttöjen yhteydessä.

Tutkinnon perusteissa on voitu määritellä, mitä muita ammattitaidon osoittamistapoja käytetään näyttöjen lisäksi. Joissakin työtehtävissä osaamisen osoittaminen käytännön työtehtävissä voi esimerkiksi vaarantaa toisten henkilöiden turvallisuuden, jolloin voidaan käyttää toisenlaista osaamisen osoittamistapaa. Mikäli opiskelijan osaamista ei voida arvioida kattavasti näytössä, niin yksilöllisestä täydentämisestä sovitaan kunkin opiskelijan kanssa. Tutkinnon perusteiden Ammattitaidon osoittamistavat -kohta mahdollistaa myös em. toimintatavan. Näissä tilanteissa kyse on opiskelijakohtaisesti suunniteltavasta täydentämisestä siltä osin, kuin hänen osaamistaan ei voida kattavasti arvioida näytön perusteella. Näyttö on kuitenkin aina ensisijainen tapa osaamisen osoittamiseen ammatillisissa tutkinnon osissa.

Koulutuksen järjestäjän edustajan tehtävänä on suunnitella tutkinnon perusteissa edellytetyn ammattitaidon tai osaamisen osoittaminen. Ammattitaidon ja osaamisen osoittaminen suunnitellaan yksilöllisesti tutkinnon osittain yhdessä opiskelijan kanssa. Näyttöjen suunnitteluun osallistuvalla henkilöllä on hyvä olla riittävä suoritettavaan tutkintoon ja erityisesti kyseiseen tutkinnon osaan tai yhteisen tutkinnon osan osa-alueeseen liittyvä ammattitaito ja osaaminen sekä riittävä perehtyneisyys arviointiin ja suoritettavan tutkinnon perusteisiin. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on perehdyttää työelämän edustajat ja muut yhteistyötahot näyttöjen suunnitteluun ja toteuttamiseen roolinsa mukaisesti. Näitä samoja periaatteita sovelletaan myös arvioijien valintaan ja perehdyttämiseen.

1.1. Näyttöympäristöt

Näyttöympäristöillä tarkoitetaan työpaikkoja, joissa ammatillinen osaaminen osoitetaan käytännön työtehtäviä tekemällä. Näyttöympäristöt valitaan siten, että niissä voidaan osoittaa tutkinnon perusteiden tutkinnon osissa määrätty osaaminen. Perustellusta syystä näyttöympäristöt voivat olla muita paikkoja, esimerkiksi oppilaitoksen työmaita, virtuaalisia ympäristöjä tai simulaattoreita. Tutkinnon perusteiden Ammattitaidon osoittamistavat -kohdassa määrätään tarkemmin tutkinnon osittain näyttöympäristöstä ja käytännön työtehtävistä, joissa opiskelija osoittaa kyseisen tutkinnon osan osaamisen. Näyttöympäristö merkitään henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman kohtaan 10.

Jos jokin tutkinnon osan ammattitaitovaatimus jää näyttämättä tietyssä tilanteessa tai näyttöympäristössä, opiskelija voi täydentää osaamistaan muilla tavoin, jotta osaaminen voidaan arvioida kattavasti. Näytössä osoitetun osaamisen täydentäminen voi olla tarpeen esimerkiksi silloin, kun käytännön työtehtäviä tekemällä ei ole mahdollista osoittaa riittävän kattavasti työn perustana olevaa tiedon hallintaa. Näyttöä voidaan tällöin yksilöllisesti täydentää esimerkiksi suullisella haastattelulla tai kirjallisilla tehtävillä.

Näyttöympäristön valinnassa on otettava huomioon se, että kyseiseen työpaikkaan on saatavissa osaamisen arviointiin kriteerit täyttävä työelämän arvioija. Usein on selkeintä, että työelämän arvioija valitaan samalta työpaikalta, jossa opiskelija osoittaa osaamisensa. Arvioija voi olla myös toisesta työpaikasta.

Koulutuksen järjestäjä vastaa näytön suunnittelusta. Suunnittelu tehdään yhdessä opiskelijan ja työpaikan edustajan kanssa. Näyttöjen käytännön järjestelyt ja aikataulut suunnitellaan siten, että ne soveltuvat mahdollisimman hyvin opiskelijan ja työpaikan normaaliin toimintaan. Näytön kattavuuden sekä osaamisen arvioinnin luotettavuuden ja kattavuuden näkökulmasta on tärkeää, että valitussa näyttöympäristössä voidaan tehdä suoritettavan tutkinnon osan mukaisia työtehtäviä ja -prosesseja.

Tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksiin voi myös kuulua määrättyihin erityistilanteisiin liittyvää osaamista, jota ei ole mahdollista osoittaa normaalien työtehtävien yhteydessä tai sen osoittaminen aidossa työtilanteessa voisi vaarantaa esimerkiksi potilas- tai liikenneturvallisuuden. Näissä tilanteissa perustellusta syystä näyttö voidaan järjestää muualla kuin työpaikalla, esimerkiksi oppilaitoksessa, oppilaitoksen työmaalla tai muissa oppilaitoksen työympäristöissä tai nuorten työpajalla. Perusteltu syy voi olla myös se, että opiskelija on alaikäinen tai että opiskelijan kodista kohtuullisella etäisyydellä ei ole sellaista työpaikkaa, joka täyttäisi näyttöympäristön edellytykset.

Näytön toteuttaminen työpaikalla aidossa työelämän tilanteessa tarjoaa opiskelijalle suoran kontaktin työnantajiin ja tukee näin opiskelijan verkostoitumista ja työllistymistä, mahdollisuuksia vaihtaa työpaikkaa tai parantaa tuottavuutta omassa työssä. Työpaikalla järjestettävä koulutus toteutetaan usein samalla työpaikalla, jossa näyttö toteutetaan.

1.2. Näyttöjen henkilökohtaistaminen

Henkilökohtaistaminen on olennainen osa näyttöjen suunnittelua ja toteuttamista. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on suunnitella tutkinnon perusteissa edellytetyn ammattitaidon tai osaamisen osoittaminen kunkin opiskelijan kohdalla yksilöllisesti. Näyttöjen suunnittelussa tulee ottaa huomioon se, milloin ja missä kukin opiskelija osaamisensa näyttää. Henkilökohtaistamisen perustana ovat tutkinnon perusteet ja koulutuksen järjestäjän tutkintokohtainen osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma. Kunkin opiskelijan suunnitelma näyttöjen toteuttamisesta kirjataan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan.

Henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS) kirjataan näyttöjen osalta seuraavat tiedot tutkinnon osittain:

- näyttöjen ajankohdat (näytön alkamis- ja päättymispäivämäärä, jolloin opiskelija osoittaa osaamistaan käytännön työtehtävissä)
- näyttöjen sisällöt ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten tai yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteiden mukaisesti
- näyttöympäristöt (työpaikat)
- näytön järjestäjä, jos se on joku muu koulutuksen järjestäjä
- vastaavat tiedot muusta osaamisen osoittamisesta
- erityistä tukea saavan opiskelijan osalta mahdollinen osaamisen arvioinnin mukauttaminen ja yksilöllinen osaamisen arviointi
- osaamisen arvioijat.

Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman tietosisältö ja käsitteistö.

Näyttöjen sisältöjen osalta henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa suunnitellaan, minkä tutkinnon osan ja millaista osaamista kyseisessä näytössä on tarkoitus osoittaa ja minkälaisissa työtilanteissa tai työprosesseissa osaaminen osoitetaan. Näytön sisältö suunnitellaan tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten ja yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteiden mukaan jäsennehtynä. Näytön sisällön suunnittelun yhteydessä on pohdittava lisäksi, miten yhteisten tutkinnon osien osaaminen osoitetaan, jos yhteisten tutkinnon osien tai niiden osa-alueiden osaamista ei osoiteta ammatillisten tutkinnon osien näyttöjen yhteydessä.

Näytön kestosta ja muista ammattitaidon osoittamistavoista ei ole säännöksiä ammatillisen koulutuksen lainsäädännössä. Näytön ajankohdat ja muut ammattitaidon osoittamistavat suunnitellaan kunkin opiskelijan kohdalla erikseen. Näyttötilanteen kesto vaihtelee sen mukaan, millaisesta tutkinnon osasta on kyse ja millaista osaamista osoitetaan. Osaamisen osoittamiseen keston vaikuttaa opiskelijakohtaisesti myös se, milloin osaamisen arvioijat voivat varmistaa opiskelijalla olevan riittävän osaamisen.

Osaamisen osoittaminen on erotettava selkeästi osaamisen hankkimisesta. Osaamisen hankkimista ovat muun muassa opettajien ohjauksessa tehdyt tehtävät ja työpaikalla järjestettävä koulutus. Samoin kuin näytön ajankohdat myös osaamisen hankkimisen ajoittuminen suunnitellaan erikseen ja ne kirjataan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan.

Opiskelijalla on oikeus saada palautetta osaamisen kehittämisestä tutkinnon suorittamisen ja osaamisen hankkimisen aikana. Osaamisen hankkimiseen liittyvä palaute on syytä erottaa osaamisen osoittamisesta ja arvioinnista.

2. Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä käytännön työtehtävissä työpaikalla. Perustellusta syystä opiskelija voi tarvittaessa osoittaa osaamistaan myös muulla tavoin. Osaamisen osoittamisen tilanteessa opiskelija näyttää, kuinka hyvin hän on saavuttanut tutkinnon perusteissa määritellyn ammattitaidon ja osaamisen. Ammattitaitovaatimusten mukaisia käytännön työtehtäviä tehdään siinä laajuudessa, että opiskelijan osaaminen voidaan arvioida luotettavasti. Näyttöä on mahdollista jatkaa toisessa työpaikassa tai työkohteessa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu ja arviointi voidaan tehdä luotettavasti. Yhdestä tutkinnon osasta voi näin ollen olla yksi tai useampi näyttötilaisuus, jossa osaamista osoitetaan. Toisaalta yhdessä näytössä voidaan myös osoittaa useaan tutkinnon osaan liittyvää osaamista, jos osaaminen on suunniteltu osoitettavaksi samanaikaisesti usean tutkinnon osan osalta.

Opiskelija osoittaa osaamisensa käytännön työtilanteissa tai työprosesseissa näytöissä. Lisäksi tutkinnon perusteissa voidaan edellyttää

- 1) kirjallisten dokumenttien tuottamista
- 2) erillispätevyysien suorittamista.

Kirjalliset dokumentit syntyvät pääsääntöisesti käytännön työtehtävien yhteydessä. Näitä voivat olla esimerkiksi projektisuunnitelma, hoitosuunnitelma tai työsuunnitelma. Lähtökohtaisesti erillispätevyysien suorittaminen (mm. hygieniapassi, EA1-kortti, tulityökortti ja anniskelupassi) on osaamisen hankkimista, ei osaamisen osoittamista.

Joissakin tutkinnoissa on tutkinnon osia, joiden suorittamista säätelee tutkinnon perusteiden ohella alaan liittyvä erillislainsäädäntö. Näiden tutkinnon osien suorittaminen ei välttämättä ole ammattitaidon hankkimistavasta riippumatonta. Näissä tutkinnon osissa toisen hallinnonalan lainsäädäntö usein myös määrittelee, miten opiskelija osoittaa ammattitaitonsa. Tutkintoja, joissa on näitä erillislainsäädäntöön liittyviä tutkinnon osia, ovat muun muassa turvallisuusalan ammattitutkinto ja logistiikan perustutkinto.

Yhteisten tutkinnon osien ja niiden osa-alueiden osaamistavoitteiden saavuttaminen arvioidaan näytössä silloin, kun yhteisen tutkinnon osan tai sen osa-alueen osaaminen osoitetaan ammatillisen tutkinnon osan yhteydessä. Yhteisten tutkinnon osien suorittamiseksi vaadittava osaaminen voidaan osoittaa myös muulla tavoin, kuten kirjallisissa tai suullisissa kokeissa.

Valmentavan koulutuksen osien suorittamiseksi vaadittava osaaminen osoitetaan muualla tavoin kuin näytössä. Osaamisen osoittamistapoja voivat olla esimerkiksi kirjalliset ja suulliset kokeet.

3. Osaamisen arviointi

Osaamisen arviointi on suunnitelmallista toimintaa. Koulutuksen järjestäjä laatii osana laadunhallintajärjestelmäänsä suunnitelman osaamisen arvioinnin toteuttamisesta. Koulutuksen järjestäjä voi päättää, laatiiko se suunnitelman yleisempänä tutkinnon tai koulutuksen tasolla vai tekeekö se yksityiskohtaisemman suunnitelman, jossa osaamisen arviointi on suunniteltu kunkin tutkinnon tai koulutuksen osalta tutkinnon tai koulutuksen osittain tai osaamisaloittain. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmien laadinnan tueksi on laadittu [tietosisältö](#) siitä, mitä asioita suunnitelmaan vähintään kirjataan.

Osaamisen arvioinnissa arvioidaan, miten opiskelija hallitsee tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan vertaamalla sitä tutkinnon tai koulutuksen perusteissa määrättyihin ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoitteisiin ja asetettuihin kriteereihin. Arviointi kattaa kaikki tutkinnon tai koulutuksen osien ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet.

Osaamista arvioidaan monipuolisesti ja siinä on hyvä käyttää erilaisia ja ensisijaisesti laadullisia arviointimenetelmiä. Vain yhden menetelmän käytöllä ei välttämättä saada luotettavaa ja kattavaa tulosta. Arvioinnissa otetaan huomioon ala- ja tutkintokohtaiset erityispiirteet tutkinnon perusteiden mukaisesti. Osaamisen arvioinnilla annetaan tietoa opiskelijan osaamisen sisällöstä ja tasosta opiskelijan itsensä lisäksi myös ulkopuolisille tahoille, kuten työnantajille. Osaamisen arviointi varmistaa, että todistuksen saavalla opiskelijalla on se osaaminen, mitä tutkinnon perusteissa edellytetään. Tietoa opiskelijan osaamisesta tarvitaan myös jatko-opinnoissa.

Osaamista arvioidaan tutkinnon tai koulutuksen osittain sekä yhteisten tutkinnon osien osalta myös osa-alueittain. Jos arvioitavan kokonaisuuden ammattitaitovaatimuksiin tai osaamistavoitteisiin liittyvä osaaminen osoitetaan useassa osassa erillisissä näytöissä, tutkinnon osan arvosana muodostetaan kokonaisuuden perusteella arvioijien päätöksellä. Vähintään toisen arvioijista tulee olla paikalla yksittäisessä näytössä. Arvioija varmentaa allekirjoituksellaan ja päiväyksellä (paperille tai sähköisesti) osaamisen arvioinnin.

3.1. Osaamisen arviointiasteikko

1.8.2018 lähtien **ammattillisen perustutkinnon** ammatillisten tutkinnon osien ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden hyväksytyt osaaminen arvioidaan käyttäen asteikkoa 1—5 niin, että arvosanat 1 ja 2 ovat tyydyttäviä, arvosanat 3 ja 4 hyviä ja arvosana 5 kiitettävä. Mikäli opiskelijan osaaminen ylittää selkeästi 1:n kriteerit, mutta ei kuitenkaan yllä 3:n tasolle, niin arvosanaksi annetaan 2. Jos opiskelijan osaaminen ylittää selkeästi 3:n kriteerit, mutta ei ole kuitenkaan 5:n kriteerien mukaista, hänelle annetaan arvosanaksi 4.

Viisiportainen arviointiasteikko on erotteluvampi ja opiskelijoiden näkökulmasta siten myös oikeudenmukaisempi. Viisiportainen arviointiasteikko mahdollistaa sen, että korkeakoulut voivat hyödyntää ammatillisen perustutkinnon tutkintotodistuksia paremmin opiskelijavalinnoissa ja ammatillisen koulutuksen oppimistuloksia voidaan analysoida tarkemmalla tasolla myös kansallisissa oppimistulosten arvioinneissa. Viisiportainen arviointiasteikko saattaa kannustaa opiskelijoita tavoittelemaan parempaa osaamista ja korkeampia arvosanoja.

Ammatillisen perustutkinnon yhteiset tutkinnon osat arvioidaan asteikolla hyväksytyt/hylätty. Yhteisestä tutkinnon osasta saa arvosanan hyväksytyt, kun kaikki sen suorittamiseksi edellytetyt osa-alueet on hyväksytysti suoritettu. Hyväksytyt/hylätty-arviointiasteikon käyttö vähentää koulutuksen järjestäjien ja opettajien työmäärää, kun yhteisille tutkinnon osille ei anneta erikseen osa-alueiden arvosanojen perusteella muodostettua yhteistä numeerista arvosanaa. Yhteisten tutkinnon osien osa-alueille annetaan arvosana asteikolla 1—5. Osa-alueiden arvosanat kirjataan tutkintotodistuksen pakolliseen liitteeseen (opintorekisteriote tai vastaavas selvitys) ja Opetushallituksen ylläpitämään KOSKI-palveluun.

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa tutkinnon osien osaaminen arvioidaan asteikolla hyväksyty/hylätty. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa tutkinnon osan osaaminen arvioidaan asteikolla hyväksyty/hylätty myös silloin, kun se on valinnaisena tutkinnon osana ammatillisessa perustutkinnossa.

Ammatilliseen koulutukseen **valmentavassa koulutuksessa** koulutuksen osien osaaminen arvioidaan asteikolla hyväksyty/hylätty. Kuitenkin jos valmentavaan koulutukseen sisältyy ammatillisen perustutkinnon tutkinnon perusteiden mukaisia tutkinnon osia tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueita, sovelletaan arviointiin ammatillisen perustutkinnon numeerista arviointiasteikkoa 1—5. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa osaaminen arvioidaan sanallisesti.

Mukautetussa arviointiasteikossa käytetään asteikkoa 1—5 siten, että mukautetun asteikon korkein arvosana 5 on alempi kuin tutkintokoulutuksen opiskelijan osaamisen arviointiasteikon mukainen arvosana 1. Jos osaamisen arviointia on mukautettu, opiskelijan osaaminen arvioidaan mukautetun arviointiasteikon lisäksi sanallisesti. Mukautettu arviointi (ammattitaitovaatimus, jonka arvioinnin kriteereitä mukautetaan sekä yksilölliset arvioinnin kriteerit, 1—5) merkitään henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman kohtaan 11. Tieto opiskelijan osaamisen arvioinnin mukauttamisesta merkitään opiskelijalle annettavaan todistukseen.

3.2. Osaamisen arvioijat

Ammatillisten tutkinnon osien osaamisen arvioinnin toteuttavat ja arvioinnista päättävät koulutuksen järjestäjän nimeämät kaksi arvioijaa. Arvioijista toinen on pedagogisesti pätevä ja kelpoinen opettaja tai erityisestä syystä muu koulutuksen järjestäjän edustaja ja toinen työelämän edustaja. Muulla koulutuksen järjestäjän edustajalla tarkoitetaan esimerkiksi kouluttajaa tai muuta koulutuksen järjestäjän opetushenkilöstöön kuuluvaa henkilöä, joka täyttää muut lainsäädännössä arvioijille säädetyt edellytykset.

Työelämän edustaja voi olla työnantaja, työntekijä tai itsenäinen ammattiharjoittaja. Erityisestä syystä, jos esimerkiksi työelämän edustajaa ei ole saatavissa toteuttamaan arviointia ja opiskelijan näyttö viivästyy tästä syystä kohtuuttomasti, arvioinnin voi toteuttaa ja arvioinnista päättää myös kaksi opettajaa tai muuta koulutuksen järjestäjän edustajaa.

Valmentavan koulutuksen osien sekä **yhteisten tutkinnon osien ja niiden osa-alueiden** osaamisen arvioinnin toteuttaa ja arvioinnista päättää opettaja tai erityisestä syystä muu koulutuksen järjestäjän edustaja. Silloin kun yhteinen tutkinnon osa tai sen osa-alue toteutetaan ja arvioidaan ammatillisen tutkinnon osan yhteydessä, osaamisen arvioinnissa voidaan kuulla työelämän edustajaa.

Koska hyvä ammattitaito kehittyy usein koulutuksen ohella pitkän ja laajan alakohtaisen työkokemuksen myötä, osaamisen arvioijille ei ole asetettu koulutukseen perustuvia pätevyysvaatimuksia. Arvioijien esteellisyys sovelletaan, mitä hallintolain 27—29 §:ssä säädetään. Työpaikkaohjaajana toimiminen ei ole lähtökohtaisesti hallintolain mukainen esteellisyyden peruste.

3.2.1. Arvioijien perehdyttäminen

Koulutuksen järjestäjä huolehtii opettajien ja työelämää edustavien arvioijien perehdyttämisestä osaamisen arviointiin. Arvioijat on hyvä perehdyttää etukäteen kuhunkin yksittäiseen näyttöön yleisen perehdyttämisen lisäksi. Perehdyttämisen tulee painottua

- tutkintokohtaisiin arviointikysymyksiin
- opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan
- arvioinnin kattavuuteen ja luotettavuuteen
- arviointimenetelmiin
- osaamis- ja kriteeriperusteisuuteen
- arvioinnin dokumentointiin
- arvioinnin tarkistamiseen
- arvioijien mahdolliseen esteellisyyteen.

Arvioijina toimivien henkilöiden perehdyttämisen sekä näiden arviointitaidon ylläpitämisen ja kehittämisen tavoitteena on

- taata opiskelijoille oikeudenmukainen ja ammattitaitoinen arviointi
- lisätä näytöissä toimivien henkilöiden arviointiosaamista
- vahvistaa yhteistyömahdollisuuksia koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien välillä
- kehittää ammatillista koulutusta laadullisesti.

Koulutuksen järjestäjän vastuulla on perehdyttää riittävä määrä arvioijia opiskelijoiden määrään nähden. Perehdyttämisen on hyvä olla säännöllistä ja systemaattista. Ammatillisessa koulutuksessa sekä tutkinnon ja valmentavan koulutuksen perusteissa tapahtuvista muutoksista tiedotetaan arvioijille riittävän tarkasti.

3.3. Arvioinnin mukauttaminen ja ammattitaitovaatimuksista tai osaamisvaatimuksista poikkeaminen

Erityistä tukea saavan opiskelijan osaamisen arviointia voidaan mukauttaa ammatillisen perustutkinnon perusteiden osalta. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoja suorittaville opiskelijoille mukauttamista ei voi tehdä. **Osaamisen arvioinnin mukauttamisella** tarkoitetaan järjestelyjä, joissa erityistä tukea saavan opiskelijan ammatillisen perustutkinnon perusteiden mukaista osaamisen arviointia muutetaan laatimalla opiskelijalle yksilöllinen osaamisen arviointi. Tässä tulee ottaa huomioon opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet. Osaamisen arviointia voidaan mukauttaa vain siltä osin, mikä on välttämätöntä opiskelijan tavoitteiden ja valmiuksien kannalta.

Osaamisen arvioinnin mukauttaminen kirjataan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman kohtaan 11 tutkinnon osittain seuraavasti:

- mukautettavan tutkinnon osan nimi
- ammattitaitovaatimus, jonka arvioinnin kriteereitä mukautetaan
- yksilölliset arvioinnin kriteerit (1 - 5)
- mukautettavan yhteisen tutkinnon osan osa-alueen nimi
- osaamistavoite (koodi), jonka arvioinnin kriteereitä mukautetaan
- yksilölliset arvioinnin kriteerit (1 - 5).

Ammattitaitovaatimuksista ja osaamistavoitteista poikkeamisella tarkoitetaan järjestelyjä, joissa ammatillisen perustutkinnon suorittajan ei tarvitse osoittaa jotakin tutkinnon perusteiden edellyttämää osaamista. Poikkeaminen on mahdollista siinä tapauksessa, että tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ovat joko olosuhteiden tai opiskelijan aiemman osaamisen kannalta joiltakin osin opiskelijalle kohtuuttomia. Poikkeaminen on mahdollista myös silloin, jos se on perusteltua opiskelijan vammaan tai terveydentilaan liittyvistä syistä. Poikkeaminen on mahdollista ainoastaan ammatillisissa perustutkinnoissa, ei ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa.

Ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen kirjataan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman kohtaan 10 tutkinnon osittain seuraavasti:

- suoritettavan tutkinnon osan nimi
- suoritettavan tutkinnon osan näyttöön sisältyvän yhteisen tutkinnon osan osa-alueen nimi
- suoritettavan ammatillisen tutkinnon osan ammattitaitovaatimus
- suoritettavan yhteisen tutkinnon osan osaamistavoite.

Joissakin tutkinnon perusteissa on määrätty, miltä osin osaamisen arviointia ei voida mukauttaa tai ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista ei voida poiketa. Tällaisia ovat muun muassa sosiaali- ja terveysalan perustutkinto ja kasvatusta- ja ohjausalan perustutkinto.

Osaamisen arvioinnin mukauttamisella ja ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamisella on vaikutusta näytön sisältöön, mikä on huomioitava henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinnassa (kohta 10).

Jos osaamisen arviointia on mukautettu tai ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista on poikettu ammatillisissa perustutkinnoissa, opiskelijan osaamista arvioidaan vertaamalla sitä hänelle henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa asetettuihin yksilöllisiin arviointikriteereihin.

3.4. Opiskelijan itsearviointi

Oman osaamisen arviointi on tärkeä taito työelämässä, jossa työntekijän on enenevässä määrin osattava itse arvioida omaa osaamistaan ja osaamisen kehittämistarpeita. Itsearviointitaidot ovat käytännössä osa ammatillista osaamista. Itsearviointitaitojen kehittämiseksi opiskelijalle

annetaan mahdollisuus suoritustensa itsearviointiin. Opiskelijalla ei kuitenkaan ole velvoitetta arvioida omaa osaamistaan. Opiskelijan itsearviointi ei ole tutkinnon perusteiden mukainen ammattitaidon osoittamistapa. Itsearviointi ei myöskään vaikuta osaamisen arviointiin ja annettavaan arvosanaan.

Joissakin ammatillisten tutkintojen perusteissa oman toiminnan arviointi, työstä suoriutumisen arviointi tai työn tuotoksen arviointi on määritetty ammattitaitovaatimukseksi tai osaksi osaamisen arviointia. Tällöin itsearviointi tehdään osana ammattitaidon osoittamista ja se otetaan huomioon myös opiskelijan osaamisen arvioinnissa.

3.5. Arvioinnista päättäminen

Osaamisen arvioinnin perusteella arvioijat antavat tutkinnon osien, yhteisten tutkinnon osien ja niiden osa-alueiden sekä valmentavan koulutuksen osien arvosanat osaamisen arviointiasteikon mukaisesti. Ammatillisten tutkinnon osien arvosanat merkitään tutkintotodistukseen ja yhteiset tutkinnot osat merkinnällä hyväksytyt. Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanat kirjataan opintasuoritusrekisteriotteeseen tai vastaavaan selvitykseen.

Osaamisen arvioijat tekevät opiskelijan osaamista koskevan arviointipäätöksen tutkinnon osittain yksimielisesti. Vähintään toinen arvioijista on paikalla yksittäisessä näytössä. Arviointi suoritetaan ja arvioinnista päätetään aina kollegiona arviointikeskustelussa.

Valmentavan koulutuksen osien sekä yhteisten tutkinnon osien ja niiden osa-alueiden osaamisen arvioinnista päättää opettaja tai muu koulutuksen järjestäjän edustaja.

Arvioijat varmentavat allekirjoituksillaan ja päiväyksellä (paperille tai sähköisesti) arviointipäätöksen.

3.6. Arvioinnin uusiminen ja arvosanan korottaminen

Opiskelijalle järjestetään mahdollisuus näytön tai muun osaamisen osoittamisen uusintaan ja hyväksytyt arvosanan korottamiseen. Koulutuksen järjestäjä järjestää mahdollisuuden osaamisen osoittamisen uusimiseen, jos opiskelijan osaamisen arviointi on hylätty. Opiskelijan kanssa arvioidaan yhdessä, millaista lisäosaamisen hankkimista hän tarvitsee, miten hän kehittää ammattitaitoaan ja milloin hän mahdollisesti voisi tulla osoittamaan osaamisensa uudelleen.

Koulutuksen järjestäjä järjestää mahdollisuuden myös osaamisen arvioinnin perusteella annetun hyväksytyt arvosanan korottamiseen. Arvosanan korottamisen mahdollisuus koskee myös tunnustettuja tutkinnon osia. Hyväksytyt arvosanan korottaminen on mahdollista vain tutkinnon osissa ja muissa kokonaisuuksissa, joista annetaan arvosana. Hyväksytyt arvosanan korottamisesta voidaan periä maksu silloin, kun henkilö on jo saanut todistuksen tutkinnon tai koulutuksen suorittamisesta.

3.7. Arvioinnin tarkistaminen ja oikaisu

Opiskelijalla on oikeus pyytää **osaamisen arvioinnin tarkistamista** arvioijilta 14 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, kun opiskelijalla on ollut tilaisuus saada tietoonsa osaamisen arvioinnin tulokset sekä arviointiperusteiden soveltaminen omaan näyttösuoritukseensa tai muuhun suoritukseen. Arvioinnin tarkistamista voi pyytää vain arvioijien tai arvioijan päättämästä arvosanasta. Arvioinnin tarkistamista on pyydettävä kirjallisesti. Arvioijat tekevät päätöksen arvioinnin tarkistamisesta ilman aiheetonta viivytystä.

Tutkintokoulutuksen opiskelijalla on oikeus pyytää **oikaisua** arvioinnin tarkistuspyynnön perusteella annettuun päätökseen. Tutkintokoulutuksen opiskelija voi pyytää arvioijien tarkistuspyyntöön antamaan päätökseen edelleen oikaisua työelämätoimikunnalta. Oikaisua

pyydetään kirjallisesti 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Tutkintokoulutuksen opiskelija pyytää oikaisua osaamisen arviointiin ensisijaisesti siltä työelämätoimikunnalta, jonka toimialaan suoritettava tutkinto kuuluu. Jos tutkintokoulutuksen opiskelija valitsee osaksi tutkintoaan jonkin toisen ammatillisen tutkinnon osan tai osia, näiden tutkinnon osien arviointiin pyydetään kuitenkin oikaisua siltä työelämätoimikunnalta, jonka toimialaan kyseinen tutkinto kuuluu. Yhteisten tutkinnon osien ja niiden osa-alueiden arviointiin pyydetään oikaisua kasvatus- ja ohjausalan työelämätoimikunnalta.

Valmentavan koulutuksen opiskelija ei voi vaatia oikaisua työelämätoimikunnalta, koska työelämätoimikunnat ovat tutkintokohtaisia eikä niiden tehtäväksi ole määritelty valmentavan koulutuksen opiskelijan osaamisen arvioinnin oikaisupyyntöjen käsittelyä. Näin ollen valmentavan koulutuksen opiskelija voi pyytää rehtorilta kirjallisesti oikaisua arvioijan tekemään arvioinnin tarkistamista koskevaan päätökseen. Oikaisua pyydetään 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Jos arviointi on ilmeisesti virheellinen, rehtori voi määrätä uuden arvioinnin sekä perustellusta syystä asettaa uuden arvioijan. Jos valmentavan koulutuksen opiskelija suorittaa ammatillisen tutkinnon tutkinnon osia, on hänellä oikeus pyytää oikaisua arvioinnin tarkistuspyynnön perusteella annettuun päätökseen tutkintokoulutuksen opiskelijaa vastaavalla tavalla.

Koulutuksen järjestäjä selvittää opiskelijalle arvioinnin tarkistamisen ja oikaisumenettelyn ennen näyttöä. Opiskelijalla on oikeus saada kopiot omista tutkintoon tai valmentavaan koulutukseen liittyvistä kirjallisista dokumenteista sekä arviointia suoritettaessa käytetyistä tai asiaa ratkaistaessa käytettävistä muista asiakirjoista (esim. arvioijien arvioinnit ja arviointipäätös).

Mikäli arvioinnissa on tapahtunut selvä virhe, arvioijat voivat suorittaa uuden arvioinnin ilman arvioinnin tarkistamista tai oikaisupyyntöä (**itse-oikaisu**).

Arvioinnin tarkistamis- ja oikaisuprosessi:

1. Opiskelijan perehdyttäminen
 - Koulutuksen järjestäjä perehdyttää opiskelijat arvioinnin tarkistamiseen ja oikaisumenettelyyn.
 - Koulutuksen järjestäjä perehdyttää osaamisen arvioijat arvioinnin oikaisumenettelyyn.
2. Tiedoksianto opiskelijalle
 - Opiskelija saa tiedon arvioinnin tarkistamisen menettelyistä koulutuksen järjestäjältä näytön yhteydessä.
3. Arviointipäätös
 - Arvioijat päättävät osaamisen arvioinnista arviointikeskustelussa.
4. Arviointipäätöksestä tiedottaminen
 - Opettaja-arvioija tai muu koulutuksen järjestäjän edustaja tiedottaa opiskelijalle arviointipäätöksestä perusteluineen.

5. Opiskelijan ohjaus tarkistamispyynnön laadinnassa
 - Koulutuksen järjestäjä ohjaa tarvittaessa opiskelijaa arvioinnin tarkistamispyynnön tekemisessä (mm. kenelle toimitetaan kirjallisena ja vaadittavat perustelut).
6. Arvioinnin tarkistamispyynnön lähettäminen
 - Opiskelija lähettää arvioinnin tarkistamispyynnön opettaja-arvioijalle tai muulle koulutuksen järjestäjän edustajalle.
7. Tarkistamispyynnön käsittely
 - Arvioijat käsittelevät arvioinnin tarkistamispyynnön ja tarkistavat sen (mm. oikaisun jättöaika ja sisältö).
 - Jos pyyntö ei ole saapunut määräajassa (14 vrk arviointipäätöksen tiedoksi antamisesta + 7 vrk, jos päätös annettu tiedoksi kirjeellä, sähköpostilla tai vastaavalla ilman saantitodistusta) arvioijille, tai jos opiskelija pyytää arvioinnin tarkistamista muusta kuin arvioijien päättämästä, niin tarkistamispyyntöä ei käsitellä.
8. Arvioinnin tarkistamisesta päättäminen
 - Arvioijat päättävät arvioinnin tarkistamisesta. Päätösvaihtoehdot:
 1. Arvioijat muuttavat arviointipäätökset opiskelijan tarkistuspyynnön mukaisesti, tai
 2. Arvioijat toteavat arvioinnin tarkistuspyynnön aiheettomaksi, jolloin päätös on perusteltava.
 - Päätös laaditaan kirjallisena ja arvioijat varmistavat sen allekirjoituksella (paperilla tai sähköisesti) + päivämäärä. Opettaja-arvioija tai muu koulutuksen järjestäjän edustaja antaa päätöksen tiedoksi opiskelijalle.
9. Oikaisun hakeminen työelämätoimikunnalta
 - Opiskelija voi päättää prosessin tai hakea arvioinnin oikaisua arvioijien päätökseen 14 vrk kuluessa (+ 7 vrk, jos päätös annettu tiedoksi kirjeellä, sähköpostilla tai vastaavalla ilman saantitodistusta) siitä ajankohdasta, jolloin hän on saanut tiedoksi arvioinnin tarkistamista koskevan päätöksen.
 - Arvioinnin oikaisupyyntö lähetetään tutkinnosta tai tutkinnon osasta vastaavalle työelämätoimikunnalle.
10. Selvityksen pyytäminen arvioijilta
 - Työelämätoimikunta pyytää arvioinnin oikaisupyynnöstä selvityksen tai vastaavan arviointipäätöksen tehneiltä arvioijilta. Saatuaan arvioijien lausunnon, työelämätoimikunta tekee päätöksen asiassa. Päätösvaihtoehdot:
 1. Arviointipäätös on ollut ilmeisen virheellinen -> työelämätoimikunta edellyttää uuden arvioinnin ja perustellusta syystä edellyttää koulutuksen järjestäjää asettamaan uudet arvioijat, tai
 2. Arvioinnin oikaisupyyntö on aiheeton -> asia on loppuun käsitelty.
 - Kummassakin vaihtoehdossa päätös on perusteltava. Päätös lähetetään tiedoksi koulutuksen järjestäjälle.
11. Uusi arviointipäätös
 - Em. kohdan vaihtoehdon 1 tilanteessa koulutuksen järjestäjä järjestää uuden arviointikeskustelun ja arvioijat tekevät uuden arviointipäätöksen siitä tutkinnon osasta tai osa-alueesta, josta opiskelija on vaatinut arvioinnin oikaisua. Ennen päätöksen tekoa on hyvä kuulla opiskelijaa, mikä ei tarkoita osaamisen osoittamista uudelleen.
 - Uusi arviointipäätös on perusteltava ja se voi olla sama kuin alkuperäinen tai poiketa alkuperäisestä arviointipäätöksestä. Päätös laaditaan kirjallisena ja arvioijat varmentavat sen allekirjoituksella (paperilla tai sähköisesti) + päivämäärä.
12. Päätöksestä tiedottaminen
 - Arvioijien tekemä päätös lähetetään tiedoksi opiskelijalle ja työelämätoimikunnan sihteerille. Päätös on lopullinen.